

УДК 343.9:094(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v6.2022.27>**А. Масенко,**аспірант кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ЄВРОПЕЙСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО КОНФІСКАЦІЇ МАЙНА (РЕЧЕЙ ЗНАРЯДЬ) ЗДОБУТОГО ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ ІЗ НАЦІОНАЛЬНИМ ІНСТИТУТОМ СПЕЦІАЛЬНОЇ КОНФІСКАЦІЇ

Постановка проблеми. Державна політика яка спрямована на створення безпечного середовища, можливостей реалізації прав і свобод людини, формування умов прийнятного економічного розвитку базується на впровадженні ефективних заходів протидії незаконному збагаченню від доходів, які отримані злочинним шляхом. При цьому держава має широкий спектр важелів для боротьби зі злочинністю, включаючи конфіскацію незаконно отриманих активів. Сучасні виклики глобалізаційного характеру продукують необхідність орієнтації національного кримінального законодавства на їх гуманізацію і лібералізацію у відповідності до ефективної європейської практики правозастосування. Актуальною залишається потреба у пошуку та подальшій законодавчій регламентації альтернативного загальній конфіскації майна інструменту протидії злочинності. Цей крок відповідає не стільки історичним передумовам, скільки необхідністю виконання взятих на себе зобов'язань щодо формування національної політики запобігання злочинності та адаптації законодавства відповідно до «*acquis communautaire*» Європейського Союзу. У свою чергу, євроінтеграція України вимагає утвердження правдивої демократії, додержання прав людини та верховенства права (правовладдя) як загальноєв-

ропейських цінностей. А це можливо за умови проведення ефективної державної політики щодо протидії різним формам прояву злочинної поведінки і застосування, відповідних ступеню тяжкості вчиненого, покарання або заходів кримінально-правового характеру. Одним з таких ефективних превентивних заходів виступає конфіскація (*confiscation, asset forfeiture*) або спеціальна конфіскація. В умовах глобалізаційних викликів конфіскація майна речей, які були отримані у результаті вчинення злочину чи знарядь, що використовувались для злочинної діяльності виступає віддзеркаленням гуманізації превентивних заходів шляхом пошуку адекватних заходів кримінально-правового впливу, спрямованих на запобігання та протидію злочинності та усунення причин, що її детермінують.

Стан опрацювання проблематики. Вивченню проблем застосування спеціальної конфіскації були присвячені дослідження таких науковців, як: А.О. Винник, І.В. Гловюка, О.О. Дудорова, В.І. Михайлова, М.І. Омеляненко, Н.О. Орловської, О.С. Пироженка, В.П. Сабадаш, Є.Л. Стрельцова, В.В. Шаблистою та інших. Серед вчених компаративістів, які в межах порівняльного правознавства розглядали покарання майнового характеру, у контексті заходів протидії злочинності, можна виділити

праці: В.С. Батиргареевої, Г.О. Єсакова, А.М. Іванова, І.Д. Козочкіна, А.Г. Корчагіна, О.Г. Кібальніка, О.О. Малиновського, П.Л. Фріса, М.І. Хавронюка, Н.С. Юзікової та ін. Однак більшість досліджень було проведено до внесення змін до закону про кримінальну відповідальність, де нормативно закріплено зміст та підстави застосування спеціальної конфіскації.

Метою статті є дослідження інституту конфіскації у кримінальному законодавстві країн Європи та порівняння відповідної регламентації у національному кримінальному законодавстві та проекті КК України.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні інститут спеціальної конфіскації та його правозастосування викликає неоднозначні позиції. З одного боку, спеціальна конфіскація, нівелює конституційні гарантії непорушності права приватної власності; суперечить ст. 21, ч. 1, 4, 6 ст. 41 Конституції України оскільки; не передбачена як спосіб позбавлення права приватної власності, відповідно до Конституції України; як додатковий захід до існуючого покарання у виді конфіскації, призводить до обмеження існуючих прав та свобод людини і громадянина, встановлених ч.2 ст. 61, ч. 1 ст. 62 Конституції України (позиція 47 народних депутатів України, які звернулись до Конституційного суду України з питань неконституційності ст. 96¹, 96² КК України), з іншої, рішення Конституційного суду України де наголошено на доцільності запровадження спеціальної конфіскації, що здійснено з метою адаптації, уніфікації та гармонізації національного законодавства України з актами Європейського Союзу як складниками процесу євроінтеграції України. (визнано конституційними ст. 96¹, 96² КК України) [1].

Спеціальна конфіскація виступає необхідним заходом кримінально-правового характеру, застосування якого

сприяє вилученню речей або предметів, грошей, цінностей або іншого майна, яке набуто незаконним шляхом. Це забезпечує справедливу рівновагу у суспільстві крізь призму невідворотності кримінальної відповідальності та ефективності заходів кримінально-правового характеру. У 2013 році Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» було змінено назву розділу XIV Загальної частини і викладено у такій редакції: «Інші заходи кримінально-правового характеру» та доповнено КК України ст. ст. 96¹ і 96² з питань спеціальної конфіскації: поняття, підстав застосування [2].

У Конституції України закріплено непорушність права приватної власності (ч. 4 ст. 41). При цьому, у ч. 6 цієї ж норми наголошено на можливості застосування конфіскації майна, але «... виключно за рішенням суду і тільки у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом» [3].

Враховуючи принцип верховенства права, а відповідно і принцип пропорційності, який означає, що заходи кримінально-правового характеру, зокрема і спеціальна конфіскація, повинні спрямовуватися на досягнення легітимної мети та мають бути співмірними з нею. Принцип пропорційності у сфері кримінального права проявляється у застосованні покарання або іншого заходу кримінально-правового характеру які мають бути пропорційними (домірними). Це стосується у тому числі й спеціальної конфіскації. Принцип пропорційності переплітається із принципом індивідуалізації, що зобов'язує суд домірно застосовувати інші заходи кримінально-правового характеру з огляду на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення та низку інших фактів і обставин які характеризують особу та діяння.

Характеризуючи співвідношення конфіскації майна зі спеціальною конфіскацією слід зазначити, що вони мають спільні та відмінні риси й особливості. Спільним для конфіскації майна та спеціальної конфіскації є однаковий спосіб досягнення мети застосування - примусове безоплатне вилучення майна на підставі відповідного судового рішення (вирок, ухвала). Відмінність покарання майнового характеру від спеціальної конфіскації (за метою, підставами, умовами, суб'єктами та об'єктами, тобто не є тотожними) як іншого заходу кримінально правового характеру полягає у наступному. Покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вирок суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає у визначеному законом обмеженні прав і свобод засудженого; покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами (ч. 1, 2 ст. 50 КК України). Перелік видів покарань, що можуть бути застосовані судом до осіб, визнаних винними у вчиненні кримінального правопорушення, є вичерпний. Конфіскація майна є додатковим видом покарання (с. 2 ст. 52 КК України). Зміст, частки, підстави застосування конфіскації закріплено у ст. 59 КК України. Об'єктом конфіскації є майно або частина майна (вказується у рішенні суду), що є власністю засудженого. Суб'єктом, щодо якого може бути застосована конфіскація є засуджена особа.

Спеціальна конфіскація полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених КК України, за умови вчинення умисного кримінального правопорушення або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, визначе-

ного Особливою частиною КК України, за які встановлено основне покарання у вигляді позбавлення волі або штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; а також перелік кримінальних правопорушень, за вчинення яких може бути застосована спеціальна конфіскація (ч. 1 ст. 96¹ КК України). До суб'єктів, щодо яких може бути застосована спеціальна конфіскація, на відміну від тих до кого застосовується покарання у вигляді конфіскації, окрім засудженої особи віднесено ще декілька категорій осіб (ч. 1 ст. 96¹ КК України). Об'єкт спеціальної конфіскації також відрізняється від покарання у вигляді конфіскації, а саме це гроші, цінності та інше майно, які: одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення або є доходами від такого майна та ін. (ч. 1 ст. 96² КК України).

Європейське законодавство та практика застосування також розмежовує покарання та запобіжні заходи (до яких віднесено, зокрема і конфіскація). Застосування запобіжних заходів, зокрема матеріального характеру має відмінності, а відповідно, особливості застосування відповідно до конституційних положень гарантування впорядкованого і мирного перебігу суспільних відносин. Так, покарання є реакцією держави на протиправне діяння та його наслідки (носить ретроспективний характер), а запобіжний захід – це засіб запобігання вчиненню таких діянь (має перспективний характер) і покликаний знизити ризик майбутніх правопорушень. Наприклад, Судове рішення (заслуги та справедлива сатисфакція) 22.02.1994р. у справі Раймондо проти Італії (РАЙМОНДО проти ІТАЛІЇ (coe.int)) [4].

Так, Пан Раймондо звернувся до Комісії 23 квітня 1987 року зі скаргою де вказано кілька порушень, серед яких: с) недотримання права вважатися невинним, оскільки до нього

застосовувалися запобіжні заходи (ст. 6 п. 2) (ст. 6-2); (d) зобов'язання надати цінний папір з метою забезпечення дотримання вищезазначених заходів (стаття 1 Протоколу No 4) (P4-1); (e) втручання в його майно, що виникло внаслідок арешту та конфіскації деяких його володінь (ст. 1 Протоколу No 1) (P1-1). Комісія визнала заяву (No 12954/87) прийнятною та висловила таку думку: (a) що не було порушення статті 1 Протоколу No 1 (P1-1) (щодо арешту (вісімнадцять голосів проти одного) та конфіскації (шістнадцять голосів проти трьох) майна заявника до 31 грудня 1986 року та через шкоду, заподіяну адміністрацією арештованих та конфіскованих активів до цієї дати (вісімнадцять голосів проти одного); (b) що мало місце порушення статті 1 Протоколу N 1 в частині того, що конфіскація дев'яти предметів нерухомого майна та одного вантажного автомобіля продовжувала діяти після 1 грудня 1 року (одноголосно).

Нормативно правове підґрунтя для порівняння становило кримінальне законодавство країн Європи (Кримінальні кодекси Королівства Іспанії, Німеччини, Французької Республіки, Чеської Республіки, Республіки Польщі, Хорватії, Литовської Республіки).

У кодексах європейських країн, які було досліджено відсутнє поняття «спеціальна конфіскація». Таке змістовне визначення представлено у КК України. Необхідно зазначити, що у європейському кримінальному законодавстві відсутній єдиний підхід до характеру такого заходу як конфіскація. Існує декілька підходів. Перший, конфіскація відноситься до виду покарання (основного чи додаткового) (КК Франції, КК ФРН), з виокремленням у розділ такого виду покарання, наприклад у КК Хорватії (Конфіскація доходів від злочинів); другий, конфіскація виступає додатковим наслідком (КК Іспанії); третій, конфіскація є окремим засобом карального

впливу (КК Литви). Натомість змістовна характеристика у законодавстві майже тотожна з певними особливостями, видами та умовами конфіскації певних предметів, що використовувались при вчиненні злочину. Термін *confiscation* більш притаманний країнам ЄС, навіть у ФРН до 2017 року використовувалися два терміни, але у зв'язку з внесенням змін відповідно до Директиви 2014/42 /ЄС, було вирішено надалі використовувати *confiscation*, як у більшості країн ЄС.

Необхідно зазначити, що у проекті КК України (контрольний екземпляр 30.01.23 р.) відсутній термін «спеціальна конфіскація». Натомість у Розділі 3.8. Конфіскація майна та вилучення речі передбачено підставі види, умови, особливості застосування такого заходу щодо особи яка вчинила кримінальне правопорушення [5]. У ст. 3.8.1. проекту КК України передбачено, що конфіскація майна полягає у примусовому безоплатному відчуженні грошей, майнових прав або іншого майна, яке належить засудженій особі на праві власності, до Державного фонду відшкодування шкоди потерпілим. У другій частині цієї статті перелічені предмети, речі чи їх складові які підлягають конфіскацію, а саме: 1) предмет кримінального правопорушення чи одержане внаслідок його вчинення, 2) підшукане, пристосоване, використане як знаряддя або засіб вчинення кримінального правопорушення чи для схиляння особи до його вчинення, 3) використовувалося для фінансування чи матеріального забезпечення вчинення кримінального правопорушення 4) використовувалося як винагорода за вчинення кримінального правопорушення [5].

У Кримінальному кодексі Французької Республіки питання конфіскації майна як виду покарання, що позбавляє прав чи обмежує їх закріплені у РОЗДІЛІ III Про покарання, Розділі I Про призначення покарання фізичним особам § 2 Про виправні

покарання [6, с. 27–40]. Закон передбачає конфіскацію речі, яка була призначена для вчинення злочинно- або речі, яка була отримана в результаті злочинного діяння, ця конфіскація не може бути призначеною у справах про проступки у сфері засобів масової інформації (п. 10 ст. 131-6). У КК Франції у § 5 Про зміст та способи виконання деяких покарань передбачено, що додаткове покарання у вигляді конфіскації майна призначається у випадках, передбачених законом чи регламентом. Воно призначається за проступки чи злочини, які караються позбавленням волі строком не більше одного року, за винятком проступків у сфері засобів масової інформації (Ст. 131-21 КК Франції).

У Кримінальному кодексі Литовської Республіки конфіскація віднесена до засобів карального впливу та може бути призначена поряд із покаранням (п. 3 ст. 67 КК Литви). Відповідно до ст. 72 КК Литви конфіскація майна є обов'язковим безоплатним відчуженням у власність держави майна у будь-якому вигляді, що підлягає конфіскації і знаходиться у власності засудженого, його співника або інших осіб. Відповідно до положень ст. 72 КК Литви конфіскації підлягає лише те майно, яке стало знаряддям, засобом або результатом злочинного діяння. Суд зобов'язаний конфіскувати: 1) передані винному або його співнику гроші або інші речі, що мають матеріальну цінність для вчинення злочинного діяння; 2) гроші або інші речі, що мають матеріальну цінність, використані при вчиненні злочинного діяння; 3) гроші або інші речі, що мають матеріальну цінність, здобуті шляхом вчинення злочинного діяння. При цьому, майно, передане іншим фізичним або юридичним особам, підлягає конфіскації незалежно від їх притягнення до кримінальної відповідальності, якщо: а) майно було передано у їх власність для вчинення злочинного діяння; б) при придбанні

майна вони знали або повинні були і могли знати, що це майно, гроші або придбані на них цінності отримані у результаті вчинення злочинного діяння. Якщо майно, що підлягає конфіскації сховане, вигране або відсутнє з інших причин і тому конфіскація не може бути проведена, суд стягує з винного, його співників або інших осіб грошову суму, еквівалентну цінності майна, що підлягає конфіскації. [7, с. 47–48]. Закон не забороняє застосовувати конфіскацію до неповнолітніх осіб. Важливо, що при призначенні конфіскації майна суд при постановленні рішення має вказати, яке конкретно майно підлягає конфіскації або цінність майна, що підлягає конфіскації у грошах.

У Кримінальному кодексі Німеччини питання підстав, умов, специфіки конфіскації майна отриманого злочинним шляхом та вилучення речі закріплено у окремому розділі (3.7) [8]. Суд виносить рішення про конфіскацію майна отриманого від вчинення злочину, якщо особа отримала вигоду, майно та інше шляхом вчинення протиправних діянь (§ 73). При цьому, законодавчо закріплено, як і в національному законодавстві, можливість застосувати конфіскацію майна до третіх осіб, за умови доведення факту, що ці особи набули річ і знали, або могли знати про те, що вона набута злочинним шляхом, Якщо вилучити майно чи речі, що отримані у результаті вчинення кримінального правопорушення, не представляється можливістю, то стягується її грошовий еквівалент. Якщо майно, річ або інший предмет неможливо конфіскувати, тому що він знищений, пошкоджений, то суд може постановити рішення про стягнення його вартості, або таке стягнення може накладатися, як додаткове. Таким чином стягується як предмет отриманий незаконним шляхом, так і його вартість (§ 74) [8] (аналогічна норма міститься в українському митному законодавстві – коли за недекларування пев-

ного об'єкту, що перевозиться через кордон України – конфіскується об'єкт і 100% його вартість (ст. 472 Митного кодексу України) [9]).

У Кримінальному кодексі Королівства Іспанії передбачено покарання, які поділяється на декілька груп: суворі, менш суворі, та незначні, і пов'язані з позбавлення волі, певних прав, а також штраф (Розділ III Про покарання). При цьому в іспанському кримінальному законодавстві поняття «конфіскація» відсуне, але застосування такого заходу врегульовано у окремому розділі (розділі VI Про додаткові наслідки КК Іспанії) [10, с. 42]

Як і в проекті КК України, у КК Іспанії передбачено можливість Суду або трибуналу постановити рішення (за умови застосування покарання у вигляді позбавлення волі на строк більше одного року за злочин, вчинений з необережності) про конфіскацію отриманого внаслідок злочину, а також: 1) майна, засобів чи інструментів, які використовувалися для підготовки вчиненого злочину, 2) речей чи майна отриманих внаслідок злочину, незалежно від трансформацій, яких вони могли зазнати (ч. 1 ст. 127 КК Іспанії). Також у законі зазначено, що усі покарання, що призначаються за вчинення злочинів або умисних проступків, тягнуть за собою як втрату всього отриманого внаслідок вчинення злочину, так і вилучення майна, засобів і знарядь, які використовувалися при підготовці вчиненого злочину, а також всі блага, отримані від скоєного злочину чи проступку, незалежно від трансформації, які вони могли зазнати. Все вказане конфіскується, якщо воно не належить третім особам, які є сумнінними власниками і не несуть відповідальності за вчинення злочину. Кримінальним законодавством, як ефективний захід боротьби з тероризмом та транснаціональною злочинністю передбачено застосування конфіскації майна, знарядь і благ, якщо судом буде дове-

дено, що вони є результатом терористичної злочинності чи є продуктом кримінальної діяльності кримінальних чи терористичних організацій. До цієї категорії належить все те, що є власністю всіх осіб чи окремо кожної особи, яка була засуджена за злочин, вчинений кримінальною чи терористичною організацією, чи за терористичний злочин, з урахуванням грошових сум, отриманих такими особами законним способом.

За неможливості провести конфіскацію речей або майна отриманих винними особами незаконним способом Суд чи Трибунал приймає рішення про конфіскацію іншого еквівалентного майна, яке належить особі, яка несе кримінальну відповідальність за скоєний злочин (ч. 2 ст. 127 КК Іспанії). Якщо майно і знаряддя що отримані чи використувалися при вчиненні злочину не були вилучені з обігу, і їх цінність не відповідає характеру і тяжкості кримінального правопорушення або перевершують розміри цивільної відповідальності, Суд або Трибунал їх не конфіскує або конфіскує частково (ст. 128 КК Іспанії).

У КК Хорватії умови та порядок застосування конфіскації доходів від злочинів закріплено у окремому Розділі VI Конфіскація доходів від злочинів, конфіскація предметів та публічне оголошення рішення [11]. Доходи від злочинів підлягають конфіскації на підставі рішення суду (ст. 77 КК Хорватії). Розділом передбачено умови, правові підстави застосування конфіскації, її частки або відмова від застосування конфіскації, а також зазначено перелік предметів, що підлягають конфіскації. Окремо виділено питання конфіскації доходів від злочинів під юрисдикцією Управління у справах Боротьби з корупцією та організованою злочинністю (ст. 78 КК Хорватії).

У КК Чеської Республіки законодавець, як і у КК Іспанії, у переліку видів покарань передбачив три

різновиди: конфіскацію майна, грошове стягнення та конфіскацію речі або іншої цінності. Порядок, умови, види, розмір та особливості закріплено у ст. 66–72 КК Чеської Республіки [12]. Конфіскація майна призначається з урахуванням ступеня тяжкості злочину, особи винного та при призначенні виключного покарання пов'язаного із позбавленням волі, за умови, що винна особа намагалась здобути чи здобула для себе майнову вигоду від злочину. Конфісковане майно переходить у власність держави. Грошове стягнення призначається судом, якщо винний у зв'язку з вчиненням злочину здобув або намагався здобути для себе або іншої особи матеріальну вигоду. Суд також може призначити покарання у вигляді конфіскації речі чи іншої цінності, у якості основного або додаткового покарання.

У КК Республіки Польща конфіскація не відноситься до видів покарань, а передбачена як кримінальна міра [13]. Так ст. 44 передбачено конфіскацію предметів, що походять безпосередньо від злочину. Вони можуть слугувати чи були призначені для вчинення злочину. У випадках, коли конфіскація передбачена § 2 ст. 44 КК Республіки Польща не відповідає тяжкості вчиненого діяння (злочину), суд може замінити таку міру як конфіскація і призначити примусову виплату на користь казначейства. Також, законом передбачено, якщо винна особа одержала від вчиненого злочину, хоча б опосередковано, майнову користь, що не підлягає конфіскації у якості предметів, вказаних у ст. 44 § 1, 6, суд призначає конфіскацію такої користі або рівновартості. При цьому, конфіскація не призначається у цілому або у частині, якщо користь або її рівновартість підлягає поверненню потерпілому чи іншій особі.

Висновки. Аналіз зарубіжного законодавства у сфері застосування конфіскації майна, речей чи знарядь

як результату злочинної діяльності дав можливість зробити наступні висновки. У європейському законодавстві відсутній єдиний підхід до змісту, природи та статусу такого виду впливу на винну особу як конфіскація майна чи речей. Підходи європейського законодавця до правової регламентації конфіскації майна чи речей можна умовно поділити на декілька груп: перший підхід, конфіскація відноситься до виду покарання (основного чи додаткового) (КК Франції, КК ФРН), з виокремленням у окремому розділі такого виду покарання (КК Хорватії); другий – конфіскація виступає додатковим наслідком (КК Іспанії); третій – конфіскація є окремим засобом карального впливу (КК Литви) або іншим заходом кримінально-правового характеру (КК України). У більшості європейських кодексів відсутнє змістовне визначення поняття «конфіскація майна», «спеціальна конфіскація». У законодавстві зарубіжних країн деталізовано зміст, способи, предмети які підлягають конфіскації, перелік осіб на яких поширяться або не поширюються таких захід впливу, а також умови вилучення.

Порівнюючи норми щодо спеціальної конфіскації в українському та європейському кримінальному законодавстві можна впевнено зазначити, що у національному законі про кримінальну відповідальність достатньо високий рівень регулювання цього кримінально – правового заходу, чітка процедура її застосування. Адже у КК України закріплено основоположні принципи конфіскації, щодо яких не потрібно додаткових норм, уточнення чи особливостей. Як, наприклад, майно конфіскується, але добросовісним власником воно може бути повернуте через рік. Натомість, у КК України, зазначене, що майно у добросовісного набувача не вилучається.

У вітчизняній практиці правозастосування спеціальної конфіскації необхідно: по-перше, визначити прі-

оритет застосування такого заходу кримінально-правового характеру по відношенню до осіб, які вчинили злочини корупційного характеру або стосуються сфери транснаціональної організованої злочинності. По – друге, продовжувати розвиток інституту спеціальної конфіскації, яка спрямована на досягнення соціальної справедливості у суспільстві, запобігання злочинності та формування безпечного середовища у суспільстві.

У статті проаналізовано зміни в українському законодавстві щодо запровадження конфіскації як заходу кримінально-правового характеру. Спеціальна конфіскація полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави певного майна у визначених законом випадках за умови вчинення відповідного кримінального правопорушення або суспільно небезпечного діяння.

Представлено співвідношення таких кримінально-правових категорій як конфіскація майна та спеціальна конфіскація у національному законодавстві та практиці ЄСПЛ. При цьому, виділено спільні та відмінні риси цих двох понять. Доведено, що запровадження такого кримінально-правового заходу як спеціальна конфіскація є прикладом гарного впливу практики, яка була запозичена у Європейському Союзі. Також, запровадження спеціальної конфіскації здійснено з метою адаптації, уніфікації та гармонізації національного законодавства України з актами Європейського Союзу як складниками процесу євроінтеграції України. Визначені умови застосування спеціальної конфіскації як заходу кримінально-правового характеру.

Дано характеристику правових підстав та видів майна, яке підлягає безоплатному вилученню у осіб, які вчинили кримінальне правопорушення. Представлено порівняльний

аналіз національного законодавства про кримінальну відповідальність, окремих положень проекту КК України та законодавства Європейських країн (Кримінальні кодекси Королівства Іспанії, Німеччини, Французької Республіки, Чеської Республіки, Республіки Польщі, Хорватії, Литовської Республіки). Зроблено висновок про відсутність єдиного законодавчого підходу у європейських країнах до правозастосування конфіскації. У кодексах європейських країн конфіскація відноситься або до виду покарання, або виступає кримінальною мірою чи мірою безпеки, а відповідно призначається самостійно чи як додатковий вид покарання чи засіб карального впливу.

Ключові слова: конфіскація, спеціальна конфіскація, грошове стягнення, покарання, запобіжні заходи, майно, викрадені речі.

Masenko A. European legislation on the confiscation of property (things and tools) obtained by crime and the relationship with the national institution of special confiscation

The article analyzes changes in Ukrainian legislation regarding the introduction of confiscation as a measure of a criminal law nature. Special confiscation consists in the compulsory, free of charge seizure of certain property into the ownership of the state by a court decision in the cases defined by law, provided that a corresponding criminal offense or socially dangerous act has been committed.

The ratio of such criminal legal categories as confiscation of property and special confiscation in national legislation and practice of the European Court of Human Rights is presented. At the same time, common and distinctive features of these two concepts are highlighted. It has been proven that the introduction of such

a criminal law measure as special confiscation is an example of the good influence of the practice that was borrowed from the European Union. The introduction of special confiscation was carried out in order to adapt, unify and harmonize the national legislation of Ukraine with the acts of the European Union as components of the European integration process of Ukraine. The conditions for the application of special confiscation as a measure of a criminal legal nature are defined.

A description of the legal grounds and types of property subject to free seizure from persons who have committed a criminal offense is given. A comparative analysis of national criminal liability legislation and legislation of European countries (Criminal Codes of the Kingdom of Spain, Germany, the French Republic, the Czech Republic, the Republic of Poland, Croatia, the Republic of Lithuania) is presented. It was concluded that there is no single legislative approach to confiscation in European countries. In the codes of European countries, confiscation either refers to a type of punishment, or acts as a criminal-legal measure or a security measure, and accordingly is assigned independently or as an additional type of punishment or a means of punitive influence.

Key words: confiscation, special confiscation, monetary penalty, punishment, preventive measures, property, stolen things.

Література

1. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статей 96-1, 96-2 Кримінального кодексу України (щодо спеціальної конфіскації) URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va01p710-22#n155>

2. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-18#Text>

3. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

4. Судове рішення ЄСПЛ у справі Раймондо проти Італії. URL: (РАЙМОНДО проти ІТАЛІЇ (coe.int)).

5. Кримінальний кодекс України (ПРОЕКТ). Контрольний екземпляр станом на 30.01.2023. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/01/30/proyekt-kryminalnogo-kodeksu-ukrayiny-standom-na-30-01-2023.pdf>

6. Кримінальний кодекс Французької Республіки / під ред В.Л. Менчинського, переклад на укр. мову К.І. Мазуренко. – К. ОВК. 2017. 348с.

7. Кримінальний кодекс Литовської Республіки / переклад на укр. мову К.В. Менченя, під ред. О.В. Коротюк. – К. ОВК. 2021. 158 с.

8. German Criminal Code. Остання редакція англійського варіанту перекладу . URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p0244

9. Митний кодекс України. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>

10. Criminal Code of Spain. URL: https://www.legislationline.org/download/id/6443/file/Spain_CC_am2013_en.pdf

11. Criminal Code of the Republic of Croatia. No.: 71-05-03/1-11-2. on 1 January 2013. 133 p. PDF.

12. Кримінальний кодекс Чеської Республіки / переклад на укр. мову О.В. Коротюк. – К. ОВК. 2022. 264 с.

13. Кримінальний кодекс Республіки Польща / під ред. В.Л. Менчинського. Переклад на укр. мову В.С. Станіч. – К. ОВК. 2022. 164 с.

